المعاني الوظيفية المشتركة لحرف الجر (על / على) بين العبرية والعربية

م.م.ندى ابراهيم خليل الراوي

وزارة التعليم العالي والبحث العلمي

تاريخ أستلام البحث : ١٥/١٠/٢٠١٨

تاريخ قبول البحث : ٨/١١/٢٠١٨

الخلاصة :

الغرض من هذه الدراسة هو توضيح أهمية المنهج المقارن في دراسات اللغة وتطبيقه على واحد من المستويات اللغوية المقارنة ، وهو المستوى النحوي الذي نتعامل فيه مع أحد حروف الجر بسبب أهمية صياغة العديد من البنى اللغوية ودورها الرئيسي في سياقها.

تهدف هذه الدراسة إلى التعرف على الوظائف النحوية المقبولة ومعاني الحروف العبرية بالعبرية والعربية ، والتي وصلت إلى تسعة معاني وظيفية مشتركة: الارتفاع ، والمرافقة ، والنقل ، والتفكير والعلاقة ، والظروف ، والقدرة على التكيف.

الكلمات المفتاحية : حرف الجر ، المعاني الوظيفية ، العبرية والعربية

Common Functional Meanings of the Preposition (על/on) between Hebrew and Arabic

Assistant Lecturer .Nada Ibrahim Khalil Al-Rawi

Ministry of Higher Education and Scientific Research

Date received: 15/10/2018
Acceptance date: 8/11/2018

Abstract

This study aims to identify the accepted grammatical functions and meanings of the Hebrew letters in Hebrew and Arabic, which have reached nine common functional meanings: elevation, accompaniment, transfer, reasoning and causation, circumstance, adaptability.The purpose of this study is to clarify the importance of the comparative approach in language studies and apply it to one of the comparative linguistic levels, which is the grammatical level in which we deal with one of the traction letters because of the importance of the formulation of many linguistic structures and their main role in contextualization.

Keywords: Preposition, functional meanings, Hebrew and Arabic

סיכום

מטרת המחקר הנוכחי היא להבהיר את החשיבות של הגישה ההשוואתית במחקרי הלשון ולהחיל אותה על אחד מרמות השיעור הלשוני ההשוואתי، שהוא הרמה הדקדוקית שבה אנו עוסקים באחד ממכתבי המתיחה בשל חשיבותה ניסוח של מבנים לשוניים רבים ותפקידם העיקרי בהצמדת הקשר.

מחקר זה נועד לזהות את הפונקציות ואת המשמעויות הדקדוקיות המקובלות של האותיות העבריות בעברית ובערבית، אשר הגיעו לתשע משמעויות תפקודיות שכיחות: העלאה، התלוות، העברה، הנמקה וסיבתיות، נסיבות، התאמת"ב" ، התאמת عند، התנגדות، התאמת الى.

מבוא

הבלשנים טיפלו במכתבי המסלול ובמונחים הרבים שהיו מתארים אותם. כמה מהם הזכירו אותם במכתבי האלפבית، חלקם מוזכרים במכתבי המכתבים או באותיות של תכונות.

המונח "מילת יחס" הוא מונח בסרי.السيوطي הסביר זאת באומרו: ابن الحاجب 'אמר זאת، כי זה לוקח את משמעות הפועל לשמו.(١)

המונח "תווים"، או "אותיות אופי"، הוא המונח עבור כופי. יש להם את האמצעים שבהם הפעולה החלשה، שאינה מעצימה את עצמה، יכולה לייצר את השם עצמו. מעשים יש להחליש את השחקן על האפקט ואת הצורך להשתמש בדברים כדי לטפל בגישה אליו. "٢

ד"ר תמאם חסאן מצביע על חשיבותן של דמויות אלה ועל תפקידן בתחביר. הוא אומר כי המכתבים האלה הם: "מבנה חלוקה שמוביל לקשר، והיחסים שמבטאים המכשיר מורכבים בהכרח מחלקים שונים של המשפט.٣

הדקדוקים העבריים מכנים סוג זה של אות המונח "יחסים"، משום שהוא מסביר את היחס או את היחס בין שם לשמו، או בין מעשה לבין שם עצם במשפט. הוא דומה לשמו הערבי באותיות התוספת. תווים אלה משמשים לפני שמות עצם או כינוים לבצע פונקציות סינתטית، והמשמעות שלהם משתנים עם שמות וכינוים، המצינים את הזמן، המקום، אופן، סיבה וכו".(٤)

מקור שם משפחה של מלות היחס:

אנו מוצאים שרוב המזרחנים של בלשנים יגידו את המקור המקורי של הכלים، כולל מילות היחס، רואים את ברוקלמן שמכתבי המתיחה הם בשמות הפרטיים של עמדות נסיבתיות، ואנו מציינים את המרת השמות למכתבים، וכי תווים אלה יכולים לשמש שוב כשמות. (٥)

יהושע בלאו אומר כי האותיות בשפות שמיות מטופלות כמו שמות בבנייה، והן מטופלות כמו אלה של סיומות העיצורים. השמות העיצורים במכתבים זהים במהותם לחלק מההבדלים לאלה המופיעים בשמות. (٦)

אחד הבלשנים הערביים המודרניים، جرجي زيدان، שהתייחס לכך בשפה הערבית، המשיך ואמר: "כל המכשירים המצביעים על משמעותם של אחרים הם שרידי המילים שמשמעותן כשלעצמם ... מן האותיות האלה מה שמרמז עדיין על המשמעות המקורית שהיא היתה מראה، לפני שנאמד להפסיד ולעבוד באחרים ". (٧)

<u>מילת יחס (על / على)</u>

(על /على) נחשבת כאחת ממילות יחס שמיות נפוצות באכדית בצורות שונות כמו (ᶜal) באכדית העתיקה، (elânu) באשורת ובבל מאוחרת בצורה של (ellânu) באשורית הבנונית ، כמו גם נוסחאות אחרות כגון (eliat), (elat), (el), (ili) (elu). (٨)

המוצג בא בכנענית בצורה של (ᶜl) ו ᶜlt، ואת מואבית ואת הפיניקית המוצג בא בשלושת נוסחאות (ᶜly), (ᶜal) ו (ᶜlt). (٩)

ובעברית הישנה ניתנות בשתי גרסאות، הראשונה (לעיל) והן נכללות בטקסטים הפרוזה، והשנייה (עלי) ומוזכרות לעתים קרובות בשירה، ומציינות את המקור השלישי למכתב שהוא האות Z، כפי שמוצא זה מופיע כאשר הגרסה הראשונה של הכינויים מחובר: (עלי עלי) (עליך) ... וכו ".

אות היחס זה נכלל גם במכתבים אחרים، כגון האות "מ"، שהיא הצורה המקוצרת של אותהיחס "מן"، שהיא בצורת "מעל"، או שקודמת לה האות "כ" לכיוון "כעין". ١٠

בשני המקרים ניתן להסיק שתי נקודות חשובות، הראשונה קשורה למלות יחס הדוממים של המלה הזה، והשניה מתייחסת לשינוי שמי שכיח על מבנה האות. מבחינת המקורות הדוממים של הדמות הזאת، זוהי העין، ברוב השפות השמיות، במונחים של טקסט פיוטי، במונחים של וריאציה קולית، אנו מוצאים אותה בצורתה המקוצרת בהעדר השלישי (z) עם נפילת התנועה השנייה (הלא). הוא נמצא ברוב השפות השמיות והוא משמש לעתים קרובות בטקסטי פרוזה . (١١)

<u>המשמעותיות הסמנטיתיות</u>

١. <u>העלאה</u>

ניכר כי המשמעות המקורית של האות (على/ על) בערבית היא הדיבור של עליונות. זה מה سيبويه אמר: "באשר (على)، הם פונים אל הדבר، אומר: זה על ההר، וזה על ראשו." (١٢) אבל נראה כי משמעות זו התרחבה ، כמו מה שאמר المبرد על הדיבור "יש מקור ולאחר מכן מתרחב באותו המקור. (١٣)

לכן، נראה כי יש שתה משמעות נוגעת בעליונות הראשון: חומרי ، והשני: האסטלאלה המוסרית והפיזית אנו מבחינים במציאות של משמעות זו ללא פרשנות או התרחבות، כמו בפסוק:((وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ)) المؤمنون ٢٢ ، או עליונות מוסרית، אנו מבחינים הרחבת המשמעות המקורית، כמו בפסוק:

((تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ ...)) البقرة ٢٥٣.[١٤]

בעברית נראה כי משמעות האות המקורי היא עליונות, שכן יש לו משמעויות פיזיות ומוסריות, כאמור בברית הישנה בבראשית ח, ד:

"וַתָּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה-עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרֵי אֲרָרָט"

"فاستقرت السفينة في الشهر السابع، في اليوم السابع عشر منه، على جبال أراراط"

ומוסרית כאמור בתנ"ך בתהילים 56: 13

"עָלַי אֱלֹהִים נְדָרֶיךָ אֲשַׁלֵּם תּוֹדֹת לָךְ"

"علي نذور لك يا الله، سأوفيها ذبائح حمد لك"

זה נכון גם בארמית של הברית הישנה. חומרנות חומרית ניכרת בספרי הברית הישנה הארמית כמו בעזרא:

"וּמִנִּי שִׂים טְעֵם דִּי כָל-אֱנָשׁ דִּי יְהַשְׁנֵא פִּתְגָמָא דְנָה יִתְנְסַח אָע מִן-בַּיְתֵהּ וּזְקִיף יִתְמְחֵא עֲלֹהִי וּבַיְתֵהּ נְוָלוּ יִתְעֲבֵד עַל-דְּנָה"

וגם פקד: " כל מי שמפר את הדיבור הזה מסיר עץ מביתו ועומד לצלוב עליו, וביתו יהיה פח אשפה"

"התעלות המוסרית ניכרת בדניאל " 6: 5

"אֱדַיִן סָרְכַיָּא וַאֲחַשְׁדַּרְפְּנַיָּא הֲווֹ בָעַיִן עִלָּה לְהַשְׁכָּחָה לְדָנִיֵּאל מִצַּד מַלְכוּתָא וְכָל-עִלָּה וּשְׁחִיתָה לָא-יָכְלִין לְהַשְׁכָּחָה כָּל-קֳבֵל דִּי-מְהֵימַן הוּא וְכָל-שָׁלוּ וּשְׁחִיתָה לָא הִשְׁתְּכַחַת עֲלוֹהִי"

"فبحث الوزراء والولاة عن علة على دانيال في سياسة المملكة، لكن لم يقدروا أن يجدوا ولا جريمة، ولا حتى هفوة، لأنه كان أمينا".

٢. <u>התלוות</u>

וזה במובן של (מע / עם), אשר בערבית אנו מבחינים בפסוק:

((لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَالْمَلآئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ...)). البقرة ١٧٧

בעברית אנו רואים משמעות זו בכמה טקסטים של הברית הישנה, כמו בספר בראשית ٣٠:٤٠

"וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל-עָקֹד וְכָל-חוּם בְּצֹאן לָבָן וַיָּשֶׁת-לוֹ עֲדָרִים לְבַדּוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל-צֹאן לָבָן".

"وفرز يعقوب الخراف وحول وجوه الغنم من مواشي لابان إلى كل مخطط وأسود وجعلها له قطيعا منفصلا عن غنم لابان".

ברור לנו שהמשמעות הפונקציונלית של מלת היחס (על) היא משמעות ישנה، כפי שמעידה טקסטים בקוראן הקדוש והברית הישנה.

3. העברה

מה שהוא טוב במובנה (عن /) الصبان הפריש את ההעברה באומרו: "היא הרחקת משהו שהוזכר או לא הוזכר מעבר בשל האירוע לפני זה" (١٥)، ומגלה כי היא לפעמים אמיתית כמו " לעבר החץ הנזרק מן הקשת، אללה יהיה מרוצה ממך، אשר לקחת משם בגלל הסיפוק ...לפעמים זה מטאפורי כלפי לקחתי את המדע מן עומר، כאילו ידעתי מה הוא יודע עבר המדע אות، בשל לקחו את זאת" (١٦)

רוב ספרי הדקדוק הערביים הדגימו המשמעות זו על ידי שירו של القحيف بن سليم العقيلي : اذا رضيت على بنو قشير لعمرُ ابيك، اعجبني رضاها

זאת אומרת: " עלי" (١٧)

ابن جني חושב כי " ההעברה " כאן היא "אם היא מרוצה ממנו، היא אוהבת אותו ומקבלה אותו، אז הוא השתמש (עלי) במובן : عني. (١٨)

בעברית אנו רואים משמעות זו ב ירמיה ٨:١٨

"מַבְלִיגִיתִי עֲלֵי יָגוֹן עָלַי לִבִּי דַוָּי "

"حزني لا شفاء له فقلبي في صدري عليل "

٤. ההנמקה וסיבתיות

מלת היחס המורה על ההנמקה או סיבתיות היא "למד" ההנמקה. אלא אם כן ، מפני ש - ، בערבית אנו מבחינים במשמעות זו בפסוק:

((... وَلِتُكَبِّرُواْ اللّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ...)) البقرة ١٨٥.

זאת אומרת ، להדריך אתכם או מפני ש הדריך אתכם (١٩) בשפה עברית מתברר לנו את מובנו של ההנמקה או הסיבתיות במקומות רבים בברית הישנה (٢٠)، كما في ارميا ٤: ٢٨

"עַל-זֹאת תֶּאֱבַל הָאָרֶץ וְקָדְרוּ הַשָּׁמַיִם מִמָּעַל עַל כִּי-דִבַּרְתִּי זַמֹּתִי וְלֹא נִחַמְתִּי וְלֹא-אָשׁוּב מִמֶּנָּה"

"فتنوح الأرض نواحا وتظلم السماوات من فوق أنا تكلمت ولا أندم،وعزمت ولا أرجع عنه "

בארמית של הברית הישנה، בא הרצף זה בין שתי מלות היחס (על) ו (ל)، במבנים קונטקסטואליים מסוימים،כמו ב עزرا ٧: ١٤

"כָּל-קֳבֵל דִּי מִן-קֳדָם מַלְכָּא וְשִׁבְעַת יָעֲטֹהִי שְׁלִיחַ לְבַקָּרָה עַל-יְהוּד וְלִירוּשְׁלֶם בְּדָת אֱלָהָךְ דִּי בִידָךְ "

"وأنا الملك ووزرائي السبعة أرسلناك لتستعلم عن مدى مراعاة يهوذا وأورشليم لشريعة إلهك التي بيدك "

٥. נסיבות

מן הראוי ש יהי במעמדה את מילת (في) ، והיא מצביע על מנת לציין את הזמן בשפות שמיות רבות، או את המשמעות של המקום בחלק מהם.

בערבית،מלת היחס (على) במקומות להצביע על מובנים זמניים ומקומיים באותו הזמן של מלת היחס (في)، אמנם מקורות הדקדוק הערבית הזכירו רק את משמעות הנסיבות הטמפורלית של מלת היחס (فى) כל המקורות אלה הודגמו בפסוקים הבאים " : ((وَاتَّبَعُواْ مَا تَتْلُواْ الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ ...)) البقرة ١٠٢ (٢١) ، כלומר: בזמן שלטונו، או על שלטונו של המלך שלו בזמנו (٢٢) .

אנו מבחינים במובן של משמעותה הנסיבות המקומית בכך מעט במיקומות (ב) בטקסטים של החדית של הנביא (صلى)،(وتدنو الشمس يوم القيامة على قدر ميل) ، (وبعض العوالي من المدينة على اربعة اميال) (٢٣).

בעברית، אנו מציינים את השימוש במילת היחס "על " כדי להתייחס לנסיבות המקומיות כאשר באה ב : هوشع ١١: ١١

" יֶחֶרְדוּ כְצִפּוֹר מִמִּצְרַיִם וּכְיוֹנָה מֵאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהוֹשַׁבְתִּים עַל-בָּתֵּיהֶם נְאֻם-יְהוָה "

"من مصر يسرعون إلي كالعصافير، ومن أرض أشور كالحمام، فأعيدهم إلى بيوتهم، أنا الرب."

זה לעתים נדירות בא האות כסימן של הנסיבות הטמפורלית ، כמו במבנים (על-אפניו/ في عهده) في الامثال ٢٥: ١١

"תַּפּוּחֵי זָהָב בְּמַשְׂכִּיּוֹת כָּסֶף דָּבָר דָּבֻר עַל-אָפְנָיו" "الكلمة التي تقال في حينها تفاحة من ذهب في وعاء من فضة." או במבניה (על נדתה) ٢٤ כמו ב: اللاويين ١٥ : ٢٥

" וְאִשָּׁה כִּי-יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֶת-נִדָּתָהּ אוֹ כִי-תָזוּב עַל-נִדָּתָהּ כָּל-יְמֵי זוֹב טֻמְאָתָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה טְמֵאָה הִוא"

"وإذا سال دم امرأة أياما كثيرة في غير وقت طمثها أو بعده، فلتكن في جميع أيام سيلانها نجسة كما في أيام طمثها."

٦. <u>התאמת"ב</u>

זוהי משמעויות פונקציונליות משותפות של המילה "על " בשפות שמיות، בערבית כמו בפסוק :

((حَقِيقٌ عَلَى أَن لاَّ أَقُولَ عَلَى اللّهِ إِلاَّ الْحَقَّ ...)) الاعراف ١٠٥، ז "א : بألا اقول، وقد قرأ ابي (بأن) [٢٥].

ابن كثير מצביע על מובן הזה בהפרשתו אל הפסוק ،באמרו :" הם אמרו، 'הו'، ועל מי עומד להיענש، הוא אמר، 'זרקתי בקשת ועל קשת، וזה הגיע על מצב טוב ובמצב טוב. " [٢٦].

הערבים אומרים: רוכב על שמו של אלוהים، כלומר: בשם אלוהים، וכאשר המשפטנים המוסלמים השתמשו במובן של אלוהים، כמו שאומרים: מכרתי את האדמה הזאת על אלף לירות، או הבית הזה ששילמת לך חמישים פאונד، ، היה אמור להיות אלף או חמישים [٢٧].

בעברית، השימוש במשמעות של "باء ההסתיעות " משמש להתייחסות למלת היחס "על"، כמו ב בראשית ٢٧: ٤٠

"וְעַל-חַרְבְּךָ תִחְיֶה וְאֶת-אָחִיךָ תַּעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ "

"بسيفك تعيش وأخاك تخدم فإذا قويت تكسر عن عنقك نيره."

او في التثنية ٨: ٣

"וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת-הַמָּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֲךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצָא פִי-יְהוָה יִחְיֶה הָאָדָם"

" فأذلك وجوعك ثم أطعمك المن الذي لم تعرفه أنت ولا عرفه آباؤك، حتى يعلمك أن الإنسان لا يحيا بالخبز وحده، بل بكل ما يخرج من فم الرب يحيا الإنسان " ([٢٨]) .

٧. <u>התאמת</u> عند

משמעות פונקציונלית זו של אות היחס (על) לא הוזכרה מרוב הדקדוקנים והבלשנים הערבים .الهروي הזכיר אותו ،והדגים לו בפסוקים הבאים:

((وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنبٌ فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ)) الشعراء ١٤، اي: عندي [٢٩] .

محمد عبد الخالق عظيمة התייחס למשמעות זו באותו פסוק [٣٠]

מלת היחס (על) באה בעברית בכמה מקומות תאר מקום، או על ידי כניסה לשם מקום או לשם של מישהו ([٣١]) ، כמו שבא ב التكوين ٤١: ١

"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפַרְעֹה חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל-הַיְאֹר"

" وبعد مرور سنتين من الزمان رأى فرعون حلما كأنه واقف على شاطئ النهر"

٨. <u>איבה / התנגדות</u>

זוהי המשמעות הפונקציונלית המשותפת של רבים מהצדדים האחרים בשפות שמיות אחרות، ומקורות ערביים אינם מתייחסים אליה כאל משמעות מלת היחס (على)، למרות שאנו רואים את זה בשימושנו בערבית שלנו בעידן המודרני במונחים של הביטוי: הילד התקומם נגד אביו، או העם התקומם נגד ממשלתו، ואנחנו מתכוונים לעוינות של הילד לאביו، אנשי ממשלתו،אנו רואים שהסימן הזה הוא תוצאה של התרחשות הפועל (ثار) בסימן הטירוף שלה עם מילת היחס (على) בעדותה לעליונות .

בעברית، המילה באה במשמעות פונקציונלית משותפת למלת היחס (על) . جزنيوس ממשיך בדעתו ואומר: " כי המובן הוא גדל מן הסימן העיקרי שלו עליונות [٣٢] וזאת גלוי בתנ"ך، ב التثنية ٢٠: ١

"כִּי-תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל-אֹיְבֶךָ וְרָאִיתָ סוּס וָרֶכֶב עַם רַב מִמְּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם"

" إذا خرجتم للحرب على أعدائكم، فرأيتم خيلا ومركبات مع جيش أكثر منكم، فلا تخافوا منهم لأن معكم الرب إلهكم الذي أخرجكم من أرض مصر"

وقضاة ٩: ١٨

"וְאַתֶּם קַמְתֶּם עַל-בֵּית אָבִי הַיּוֹם וַתַּהַרְגוּ אֶת-בָּנָיו שִׁבְעִים אִישׁ עַל-אֶבֶן אֶחָת וַתַּמְלִיכוּ אֶת-אֲבִימֶלֶךְ בֶּן-אֲמָתוֹ עַל-בַּעֲלֵי שְׁכֶם כִּי אֲחִיכֶם הוּא"

"فهاجمتم بيت أبي وذبحتم بنيه السبعين على صخرة واحدة، وملكتم أبيمالك ابن أمته على أهل شكيم لأنه قريبكم"

ובארמית של הברית הישנה היה זה שימוש מספק לאות השימוש (על) בפרוש של איבה כמו בהרכב חד שבעה על [٣٣] في دانيال ٣: ١٩

"בֵּאדַיִן נְבוּכַדְנֶצַּר הִתְמְלִי חֱמָא וּצְלֵם אַנְפּוֹהִי אשתנו (אֶשְׁתַּנִּי) עַל-שַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד נְגוֹ עָנֵה וְאָמַר לְמֵזֵא לְאַתּוּנָא חַד-שִׁבְעָה עַל דִּי חֲזֵה לְמֵזְיֵהּ"

"فامتلأ نبوخذنصر غضبا وتغيرت ملامح وجهه على شدرخ وميشخ وعبدنغو، فأمر أن يحمى الأتون سبعة أضعاف عما كان يحمى عادة "

משמעותו העוינת של אופי זה בשפות השמיות התעוררה בעיקר מהסימן המקורי של העליונות מחד גיסא، וקרבתה בהקשר זה למעשים של קונוטציות מסוימות כגון לחימה، כאב או כעס מצד שני.

٩. <u>התאמת الى</u>

משמעות פונקציונלית זו של מלת היחס (על) לא הוזכרה על ידי מקורות דקדוקיים ערביים מפורסמים، והיא נזכרת ב البحر المحيط המצוטטת על ידי אל-חסן בפרשנות הפסוק : ((قَالَ هَذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ)) الحجر ٤١، اي: اليّ[٣٤] .

ابن كثير מצביע על פרוש זה בהפרשתו אל הפסוק הזה اي " مرجعكم كلكم اليّ" [(٣٥)].

اما في العبرية القديمة فيبدو هذا المعنى واضحاً، מצביע جزنيوس الى كثرة רציפות בין מלות היחס (עַל) ו (אֶל) [٣٦]، דוגמאות כוללות את הפעולות הבאות الخروج ١٨: ٢٣

"אִם אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיָכָלְתָּ עֲמֹד וְגַם כָּל-הָעָם הַזֶּה עַל-מְקֹמוֹ יָבֹא בְשָׁלוֹם"

"فإن أنت عملت هكذا وأمرك الله به. أمكنك الاحتمال، وجميع هذا الشعب ينصرفون إلى بيوتهم بسلام"

בארמית של הברית הישנה השתמש במלת היחס (עַל) לכוון [(٣٧)] ، למשל : دانيال ٤: ٣١

וְלִקְצָת יוֹמַיָּא אֲנָה נְבוּכַדְנֶצַּר עַיְנַי לִשְׁמַיָּא נִטְלֵת וּמַנְדְּעִי עֲלַי יְתוּב ולעליא (וּלְעִלָּאָה) בָּרְכֵת וּלְחַי עָלְמָא שַׁבְּחֵת וְהַדְּרֵת דִּי שָׁלְטָנֵהּ שָׁלְטָן עָלַם וּמַלְכוּתֵהּ עִם-דָּר וְדָר

"وقال الملك نبوخذنصر: ((وبعد انقضاء سبع سنين رفعت أنا نبوخذنصر، عيني إلى السماء فرجع إلي عقلي، وباركت الله العلي، وسبحت وعظمت الحي إلى الأبد، الذي سلطانه سلطان أبدي وملكه إلى جيل فجيل "

<u>המסקנות העיקריות של מחקר זה הן:</u>

١. חשיבות הגישה ההשוואתית בשיעור השיעור ההשוואתי.

٢. ריבוי המונחים הדקדוקיים שהוחלו על אותיות - שהן קטע דיבור - מתייחס למיקומו המדויק במשפט ומסביר את תפקידה החשוב בקישור קונטקסטואלי.

٣. המושג השמי המשותף של الجر נגזר מהגדרתם של כמה דקדוקי ערבי، שהוא גרר את משמעויות המעשים לשמות הבאים، כגון המונח "הוספת אותיות"، שמשמעותו הוספת משמעות הפועל לשמו הבא ، ואת משמעות המונח אותיות כלומר זה קשור וחיזק את המשמעויות של מעשים לפני השמות שלאחורה.

٤. המחקר הוכיח כי העין، למד ، והיוד מייצגים את הנכסים הדוממים של אופי זה בשפות השמיות، במיוחד בשפות עברית וערבית، והתמונה המקורית של דמות זו נראית בבירור בנוסחה הפואטית، דבר המעיד על כך השירה היא קודם לפרוזה، כפי שהיא שומרת לנו את הגרסאות המקוריות לפני שינוי אותם לפי זמן، כמו שורש השלישי (יוד) המופיע כאשר מחובר לסיומות גופית

٥. תקיצור פורמט התווים המשמש בקולוקוויום הערבי יש מקבילו בשפות השמיות האחרות، המצביעות על החזקתה של הערבית המדוברת בניסוחים לשוניים של מקורות שמיים קדומים.

٦. משמעות העליונות היא המשמעות הפונקציונלית המקורית של אופי זה הן בעברית והן בערבית، וכי השונות במגוון המשמעויות הפונקציונליות של אופי זה קשורה בעיקר להופעת המשמעויות של ענף קשור אליה משפט דומיננטי מצד אחד והידע הזמני הקשור לזמן ולמקום מאידך גיסא.

- <u>מקורות ערבית</u>:

- القرآن الكريم.
- الكتاب المقدس. (الترجمة المشتركة)
- ابن جني، ابو الفتح عثمان: الخصائص، تحقيق: محمد علي النجار، ط٢، القاهرة (د.ت).
- ابن عقيل، بهاء الدين عبد الله: شرح ابن عقيل على الفية ابن مالك، ط٢، (د.ت).
- ابن كثير، عماد الدين ابو الفدا اسماعيل: تفسير القرآن العظيم، دار المعرفة، ط٢، بيروت ١٩٨٨.
- ابن منظور، محمد بن مكرم: لسان العرب، دار صادر، بيروت (د.ت)، مادة على.
- ابن هشام، جمال الدين الانصاري: مغني اللبيب عن كتب الاعاريب، تحقيق: مازن المبارك، محمد علي حمد الله، دار الفكر ، ط١، دمشق ١٩٦٤.
- ابن يعيش، موفق الدين يعيش بن علي: شرح المفصل، مكتبة المتنبي، القاهرة، عالم الكتب، بيروت (د.ت).
- حسان، د. تمام. اللغة العربية معناها ومبناها، الهيئة المصرية العامة للكتاب، القاهرة ١٩٨٣.
- الزمخشري، ابو القاسم جاد الله محمود بن عمر: الكشاف عن حقائق التنزيل وعيون الاقاويل، الدار العالمية، (د.ت).
- زيدان، جرجي: الفلسفة اللغوية والالفاظ العربية، دار الهلال ١٩٦٩.
- سيبويه، ابو بشر عمرو بن عثمان: الكتاب، تحقيق: عبد السلام محمد هارون، مصر ١٩٦٦، ج٢.
- السيوطي، جلال الدين: الاتقان في علوم القرآن، دار الفكر، بيروت ١٩٧٩.
- السيوطي، جلال الدين: همع الهوامع في شرح جمع الجوامع، تحقيق وشرح: عبد العال سالم مكرم، دار البحوث العلمية، الكويت ١٩٧٩.
- الصبان: حاشية الصبان، شرح الاشموني على الفية ابن مالك، عيسى البابي الحلبي، القاهرة (د.ت).
- عضيمة، محمد عبد الخالق:دراسات لاسلوب القرآن الكريم، دار المدينة (د.ت).
- عطا، دياب عبد الجواد: حروف المعاني وعلاقتها بالحكم الشرعي، دار المنار، القاهرة (د.ت).

- عليان، د. سيد سليمان: قواعد اللغة العبرية، جامة الملك سعود، الرياض ٢٠٠٠.
- فنسنك، أ. ي. وآخرون: المعجم المفهرس لالفاظ الحديث النبوي، دار الدعوة، استانبول ١٩٨٨.
- المبرد، ابو العباس محمد بن يزيد: المقتضب، تحقيق: محمد عبد الخالق عضيمة، عالم الكتب، بيروت (د.ت).
- المرادي، الحسن بن قاسم: الجنى الداني في حروف المعاني، تحقيق: فخر الدين قباوة، محمد نديم فاضل، المكتبة العربية، ط١ ، حلب ١٩٧٣.
- الهروي، علي بن محمد النحوي: كتاب الازهية في علم الحروف، تحقيق: عبد المعين الملوحي، مطبوعات مجمع اللغة العربية بدمشق، دمشق ١٩٧١.

- מקורות לועזיות :

- Blau, J.: A Grammar of Biblical Hebrew, Weisbaden 1976.
- Brockelmann, C.: Kürzgefasste vergleichen vergleichende Grammatik der semitischen Sprachen, Berlin 1908.
- Gesenius, W.: Hebräische und Aramaisches Handwörterbuch über Alte Testament, 17 Auflage, Berlin, Gottingen, Heidelberg 1962.
- Rosenthal, Fr. A Grammar of Biblical Aramaic, Otto Harrassowitz, 1961.
- Von Soden, W.: Grundriss der Akkadischen Grammatik, Roma 1952.

الهوامش :

١ السيوطي، جلال الدين: همع الهوامع في شرح جمع الجوامع، تحقيق وشرح: عبد العال سالم مكرم، دار البحوث العلمية، الكويت ١٩٧٩، ج٤، ص ١٥٣.

٢ ابن يعيش، موفق الدين يعيش بن علي: شرح المفصل، مكتبة المتنبي، القاهرة، عالم الكتب، بيروت (د.ت)، ج٨، ص٨.

٣ حسان، د. تمام. اللغة العربية معناها ومبناها، الهيئة المصرية العامة للكتاب، القاهرة ١٩٨٣، ص ١٢٥.

٤ عليان. سيد سليمان: قواعد اللغة العبرية، جامة الملك سعود، الرياض ٢٠٠٠، ص ٦١.

5 Brockelmann, C.: Kürzgefasste vergleichen vergleichende Grammatik der semitischen Sprachen, Berlin 1908, p.234, 236

6 Blau, J.: A Grammar of Biblical Hebrew, Weisbaden 1976, p. 113 .

٧ زيدان، جرجي: الفلسفة اللغوية والالفاظ العربية، دار الهلال ١٩٦٩، ص ٧٢-٧٥.

8 Von Soden, W.: Grundriss der Akkadischen Grammatik, Roma 1952, p. 166 .

9 Gesenius, W.: Hebräische und Aramaisches Handwörterbuch über Alte Testament, 17 Auflage, Berlin, Gottingen, Heidelberg 1962, p. 585 .

١٠ ومن الامثلة على ذلك من العهد القديم، انظر: تكوين ٢: ٦، ٢٧: ٣٩.
Gesenius, W.: Hebräische und Aramaisches Handwörterbuch, p. 585, 587

١١ يبدو ان الصيغة المستعملة في العامية العربية ومنها العراقية (عَل) لها نظائرها في اللغات السامية، الامر الذي يشير الى احتفاظ العامية بصيغ لغوية ذات اصول سامية قديمة.

١٢ سيبويه، ابو بشر عمرو بن عثمان: الكتاب، تحقيق: عبد السلام محمد هارون، مصر ١٩٦٦، ج٢، ص ٢٣٠-٢٣١.

١٣ المبرد، ابو العباس محمد بن يزيد: المقتضب، تحقيق: محمد عبد الخالق عضيمة، عالم الكتب، بيروت (د.ت)، ج١، ص ٤٦.

١٤ انظر: ابن هشام، جمال الدين الانصاري: مغني اللبيب عن كتب الاعاريب، تحقيق: مازن المبارك، محمد علي حمد الله، دار الفكر ، ط١، دمشق ١٩٦٤، ج١، ص ١٥٢-١٥٣.

١٥ الصبان: حاشية الصبان، شرح الاشموني على الفية ابن مالك، عيسى البابي الحلبي، القاهرة (د.ت)، ج٢، ص ١٥٠.

١٦ حاشية الصبان، ج٢، ص ١٥٠.

١٧ الهروي، علي بن محمد النحوي: كتاب الازهية في علم الحروف، تحقيق: عبد المعين الملوحي، مطبوعات مجمع اللغة العربية بدمشق، دمشق ١٩٧١، ص ٢٨٦-٢٨٧.

١٨ ابن جني، ابو الفتح عثمان: الخصائص، تحقيق: محمد علي النجار، ط٢، القاهرة (د.ت)، ج٢، ص ٣١١.
١٩ مغني اللبيب، ج١، ص ١٥٣؛ المرادي، الحسن بن قاسم: الجنى الداني في حروف المعاني، تحقيق: فخر الدين قباوة، محمد نديم فاضل، المكتبة العربية، ط١ ، حلب ١٩٧٣، ص ٤٧٧.
20 .تكوين ٢٠: ٣، مزامير ١١٩: ١٣٦، دانيال ١٢: ١

٢١ مغني اللبيب، ج١، ص ١٥٤؛ ابن عقيل، بهاء الدين عبد الله: شرح ابن عقيل على الفية ابن مالك، ط٢، (د.ت)، ج٢، ص ٢٣؛ الازهية في علم الحروف، ص ٣٨٥.
٢٢ الزمخشري، ابو القاسم جاد الله محمود بن عمر: الكشاف عن حقائق التنزيل وعيون الاقاويل، الدار العالمية، (د.ت)، ج١، ص ٣٠١.
٢٣ انظر: فنسنك، أ. ي. وآخرون: المعجم المفهرس لالفاظ الحديث النبوي، دار الدعوة، استانبول ١٩٨٨، ج٦، ص ٣٣٠-٣٣١.
24 Gesenius, W.: Hebräische und Aramaisches Handwörterbuch über Alte Testament, p. 586-587 .
٢٥ انظر: السيوطي، جلال الدين: الاتقان في علوم القرآن، دار الفكر، بيروت ١٩٧٩، ج١، ص ١٦٤؛ مغني اللبيب، ج١، ص ١٥.
٢٦ ابن كثير، عماد الدين ابو الفدا اسماعيل: تفسير القرآن العظيم، دار المعرفة، ط٢، بيروت ١٩٨٨، ج٢، ص ٢٤٥-٢٤٦.
٢٧ انظر: عطا، دياب عبد الجواد: حروف المعاني وعلاقتها بالحكم الشرعي، دار المنار، القاهرة (د.ت)، ص ١٢.
28 Gesenius, W.: Hebräische und Aramaisches Handwörterbuch über Alte Testament, p. 86.
٢٩ انظر: الازهية في علم الحروف، ص ٣٨٥.
٣٠ انظر: عضيمة، محمد عبد الخالق:دراسات لاسلوب القرآن الكريم، دار المدينة (د.ت)، القسم الاول، ج٢، ص ٢٠١.
31 Gesenius, W.: Hebräische und Aramaisches Handwörterbuch über Alte Testament, p. 383.
32 .Ibid, p. 304
33 Rosenthal, p. 36 .
٣٤ انظر: دراسات لاسلوب القرآن الكريم، القسم الاول، ج٢، ص ٢٠١.
٣٥ ابن كثير، تفسير القرآن العظيم، ج٢، ص ٥٧١.
36 Gesenius, W.: Hebräische und Aramaisches Handwörterbuch über Alte Testament, p. 587.
37 Rosenthal, p. 36 .